

TEMA:
Folkeoplysning i fortid, nutid og fremtid

Perspektiver på aftenskoleledelse

Væk fra individualiseringen – tilbage til fællesskaberne

Når folkeoplysning bliver til fælles handlekraft

Folkeoplysning, Fora og fremtid

Af Elsebeth Gerner Nielsen, bestyrelsesleder

Danmark har ikke mange råstoffer ud over dem mellem ørerne. Dem, altså råstofferne, har vi været dygtige til at forædle, så danskerne i dag er blandt verdens rigeste. Redskabet i forædlingen har været mere formel og uformel uddannelse til alle.

Den uformelle uddannelse – uden karakterer – er folkeoplysningens domæne. Med den sikrer vi, at tusinder af danskere løbende bliver dygtigere til at bruge hænder og hoved. Og når man så står der ved drejebænken eller lige har ligget på yogamatten, taler man selvfølgelig med hinanden om stort og

”Demokrati er en livsform, ikke bare en styreform.”

Elsebeth Gerner Nielsen

småt. Man bliver klogere på hinanden, livet og samfundet. Demokrati er en livsform, ikke bare en styreform. Det understøtter folkeoplysningen samtidig med, at deltagerne bliver dygtigere til et fag.

Fremtiden er desværre ikke, hvad den har været. Alt for mange udfordringer trænger

sig på. Krig og kriser. Også demokratiet slår sprækker. Det, som skete i USA i går, kan være dansk hverdag i morgen. Derfor er der brug for, at folkeoplysningen og dens organisering fornys, så vi er relevante på tidens præmisser.

Mange mennesker har for eksempel ikke lyst til at binde sig til et bestemt antal mødegange på et givet tidspunkt og med betaling forlods. De ønsker fleksibilitet. Derfor bør folkeoplysningsloven revideres. I Fora arbejder vi for 100% fleksible tilrettelæggelsesformer, så der kan gives tilskud til det, der er brug for. Det vil blandt andet sikre, at andre typer af folkeoplysende aktiviteter, kan få tilskud, selvom der ikke er tale om undervisning i traditinel forstand, for eksempel nogle af de mange aktiviteter, der foregår i aktivitetetsforeningerne og som medlemsaktiviteter i Foras foreninger i dag.

Samtidig må vi kigge indad. Er det fornuftigt med fem landsdækkende oplysningsforbund, når de partier, som de oprindeligt var tilknyttet, er splittet til atomer? Og at i øvrigt kun 3% af vælgerne er medlem af et parti mod cirka 27% for 75 år siden. Der er stadig tætte bånd mellem de gamle politiske partier og oplysningsforbundene, men

borgerne har for længst skåret forbindelsen over til partier og måske også til oplysningsforbundene? De går til undervisning der, hvor der er noget, som passer til dem, og er måske lidt ligeglade med, hvem udbyderen er?

Hvad er da oplysningsforbundenes rolle i fremtidens folkeoplysning? Det har jeg ikke svaret på. Jeg er dog sikker på, at der i allerhøjeste grad er brug for vores aktiviteter og for, at vi skaber nye fora for den politiske debat om, hvordan vi vil leve med hinanden. Der er ingen tvivl om, at vi har brug for tillid og mere sammenhængskraft mellem de små lokale demokratier og det store. Den forbindelse kunne oplysningsforbundene være med til at forny. *Hvordan?*

Fora
Gammel Kongevej 39G, 1. sal
1610 København V
Telefon 3393 0096
www.fora.dk
info@fora.dk

Redaktion

Bernhard Trier Frederiksen,
ansvarshavende
Molly Christensen, redaktør

Layout

Kristina Colston,
grafisk designer

Forsidefoto:
Simon Klein Knudsen

Alle kan sende indlæg til redaktionen, som dog forbeholder sig ret til at afvise indlæg og til at redigere indlæg, der bringes i bladet. De synspunkter, der udtrykkes i Fora Magasinet, er ikke nødvendigvis Foras.

Fotos er Foras egne, medmindre andet er angivet.

Eftertryk tilladt med tydelig kildeangivelse.

- 2 **LEDER**
Folkeoplysning, Fora og fremtid
 Af bestyrelsesleder Elsebeth Gerner Nielsen

TEMA: FOLKEOPLYSNING I FORTID, NUTID OG FREMTID

- 4 **Folkeoplysningens vedvarende relevans**
 Få en introduktion til temaet.

- 5 **Fra visionær læge til kvindekraft**
 Nordfyns Krea fejrer 150-års jubilæum i år. Foreningen startede med en vision om håndens kraft til nu at være et levende kreativt fællesskab på Nordfyn.

- 6 **Aftenskolerne – når folkeoplysningen bliver til fælles handlekraft**
 Aftenskolerne har historisk skabt deltagelse, dannelse og nye løsninger. Også i dag står de klar til at bidrage med fællesskab og handlekraft i en tid med nye samfundsudfordringer.

- 8 **Væk fra individualiseringen og tilbage til fællesskaberne**
 Danskerne søger i stigende grad fællesskaber, hvor de kan udvikle sig som mennesker og udfolde sig kreativt som modvægt til det digitale pres.

- 10 **Perspektiver på aftenskoleledelse anno 2025**
 Fem skoleledere, nye og erfarne, deler deres perspektiver på, hvordan det er at drive aftenskole i dag, og hvad de håber for aftenskolerne i fremtiden.

- 14 **Fra idé til fælles byprojekt**
 Kreativ Fritid Korsør gik sammen med andre lokale om at lave en historisk keramikfrise i anledning af Korsørs 600-års jubilæum.

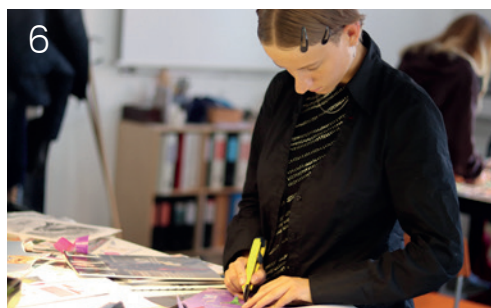
- 20 **KLUMMEN**
Trekanten fra 1989 – et kompas, der stadig peger fremad
 Af Torben Dreier, formand for Ældre Sagen Aarhus.

- 13 **Indflydelse de næste fire år**
 I folkeoplysningsudvalgene tages de store beslutninger på aftenskoleområdet ude i kommunerne. Få indflydelse dér, hvor folkeoplysningens næste fire år bliver formet.

- 16 **Håndværk løfter trivslen hos unge**
 Hvordan kan håndværk støtte unges mentale trivsel? Foras projekt Gå til håndværk viser positive resultater og udfordringer undervejs.

- 18 **5 tips til gode videoer**
 Du behøver ikke dyrt udstyr for at lave gode videoer. Med din smartphone og lidt opmærksomhed på lyd, lys, format og vinkel kan du nemt løfte kvaliteten.

- 19 **Stort&Småt**

Folkeoplysningens vedvarende relevans

Af Molly Depenau Christensen, redaktør og kommunikationskonsulent i Fora

Folkoplysning er et begreb med historisk tyngde. For nogle lyder det af højskolesange og håndarbejde, for andre af idealisme, fællesskab og livslang læring. Men uanset hvor man møder folkeoplysningen, rummer den en grundidé, som har overlevet skiftende tider og tendenser: Mennesker skal have mulighed for at forstå sig selv og den verden, de er en del af og for at handle i den.

I dette nummer af Fora Magasinet ser vi på folkeoplysningens udvikling. Historisk, men i lige så høj grad som en levende bevægelse. Vi udfolder og undersøger, hvordan folkeoplysningen spirede og skød frem som en samfundsformende kraft, hvordan den tager form i dag, og hvad den kan blive til i fremtiden.

Aftenskolerne har gennem to århundreder fungeret som løftestænger for både dannelse og deltagelse – ofte for dem, som stod udenfor de etablerede systemer og institutioner.

Fælles for artiklerne er længsel efter mening og muligheden for at skabe noget sammen med andre. Det er her, folkeoplysningen viser sin styrke. Vi håber, at temaet vil inspirere dig.

God læselyst. ■

PÅ SIDE 4

I temaets første artikel på side 4 trækkes der linjer fra 1800-tallets folkeoplysning til nutidens behov for fælles handlekraft i mødet med klimakrise, misinformation og flere steder presset demokrati.

PÅ SIDE 5

møder vi Nordfyns Krea; en forening med rødder i 1800-tallet og blik for nutidens behov for kreativitet, fællesskab og håndens arbejde.

PÅ SIDE 10

spørger vi fem skoleledere om, hvordan aftenskolernes tilstand i 2025 ser ud fra skolelederstolen. De deler ærligt ud af erfaringer om alt fra økonomi, lokalt engagement og håb for fremtidens aftenskoleverden.

PÅ SIDE 8

Endelig kigger vi også på de tendenser, der former folkeoplysningens landskab i dag. Trendforsker Julia Lahme fortæller om, hvordan danskernes syn på fritid, læring og fællesskaber er under forandring. Vi bevæger os væk fra hyper-individualiseringen og hen mod nye former for deltagelse og engagement.

Fra visionær læge til kvindekraft

Nordfyns Krea kan i år fejre imponerende 150 år som husflidsforening. Foreningen blev i sin tid stiftet af en visionær læge, men har de sidste mange år været båret af stærke kvinder, som har sat retningen og ført foreningen frem.

Af Molly Depenau Christensen, redaktør og kommunikationskonsulent i Fora

Da Nordfyns Krea i år markerede sit 150-års jubilæum, trådte den næsten glemte skikkelse, der grundlagde foreningen, frem i fortællingen. Ingen ved med sikkerhed, hvad han hed, men man ved, at han var læge af profession. Og hans overbevisning; at håndens arbejde kan styrke både trivsel og heling, er så moderne, at det kunne være hentet fra nutidens samtaler om mental sundhed og kreativitet.

EN IDÉ DER BLEV VED MED AT VIRKE

"Det var en læge, som fandt ud af, at når mennesker, der på den ene eller anden måde var syge, lavede håndarbejde, kom de sig bedre," fortæller skoleleder i Nordfyns Krea Hanne Beck Poulsen. "Han må have haft et pædagogisk blik. For i dag ved vi jo, at det stadig virker".

Det er iøjnefaldende, at en tanke formuleret i slutningen af 1800-tallet kan spejles direkte i nutidens forståelse af trivsel, mental sundhed og kreativt håndværk. Foreningen fremhæver med rette, at grundlæggeren var forud for sin tid.

EN HISTORIE BÅRET AF KVINDER MED BEN I NÆSEN

Selv om grundlæggeren var en mand, er Nordfyns Kreas historie i høj grad båret af kvinder. Dygtige og arbejdsomme kvinder, der har formet foreningen gennem årtier. Hanne brugte jubilæumsåret på at opsøge tidligere formænd og skoleledere. "Jeg ville høre historien fra dem, der har båret den," siger hun.

Den første skoleleder Hanne besøgte var Connie Lykke, der i 1960'erne trådte ind i Grindløse-Bogense Husflidsforening, som foreningen har heddet helt op til i år. Connie blev formand og skoleleder i 1983 og stod ved roret helt frem til 2006. Hun har sat et markant aftryk på foreningen, og har en karakter, som Hanne beskriver som både myndig og elskelig. Da Hanne for nylig bankede på døren hos den nu 90-årige tidligere leder, var hun nervøs. "Jeg har altid set op til Connie," fortæller hun. "Hun var ked af, at det gamle foreningsnavn var blevet erstattet, men tøede op, da hun så, der stadig stod Grindløse på jubilæumsinvitationen. Derefter fortalte hun om 1960'ernes husflidsliv, som om det var i går. Mellem Connies afgang som skoleleder i 2016 og nutiden har stået flere formænd og skoleledere, der hver især har præget foreningen, før stafetten nåede til den nuværende skoleleder Hanne.

Det er en lang række kvinder, som har ledt og drevet foreningen; Gennem årene har de organiseret kurser, opbygget fællesskaber, formet traditioner, kæmpet for foreningens synlighed, at de har haft et sted at holde til, afholdt inspirationsdage, Åbent Hus-arrangementer og et hav af aktiviteter for både børn og voksne. Blandt andet er der strikkecaféen, som i dag er blandt de mest levende fællesskaber i huset. Også samarbejdet med Dansk Husflid og lokale aktører på Nordfyn har styrket foreningens rolle og rækkevidde. Den samlede indsats har gradvist formet en bredere, mere moderne profil, som nu afspejles i navneskiftet til Nordfyns Krea og i den stærke medlemsopbakning, der stadig bærer foreningen den dag i dag.

EN KLAR MISSION

Årets jubilæumsfejring har samlet alt det, foreningen har båret frem gennem årene. Gamle diplomer fra tidligere medlemmer, broderede klokkestrenger, medlemsblade bevaret gennem årtier og historier om familier, hvor håndarbejdet har været en livslang følgesvend. Under en sådan fejring bliver det også tydeligt, at foreningen ikke kun bæres af håndværkstraditioner, men af de mennesker, der lægger tid og kræfter i den. 150 år efter grundlæggelsen er den oprindelige idé med foreningen stadig aktuel. Den tanke, en ukendt læge formulerede for længe siden, lever videre i foreningens hverdag.

Håndarbejdet gør noget godt for mennesker. Det er den enkle grundtanke, medlemmerne stadig samles om, og som fortsat bærer Nordfyns Krea. ■

Foreningen Nordfyns Kreas historie er i høj grad båret af stærke kvinder, der har formet foreningen gennem årtier. Skoleleder Hanne Beck har brugt det seneste år på at opsøge tidligere formænd og skoleledere for at høre deres historier om deres tid i foreningen.

I folkeoplysningen handler læring ikke om eksamener, karakterer eller adgangskrav. Det handler om at møde mennesker, hvor de er – og om at skabe rum for nysgerrighed, fællesskab, livsmød og handlekraft.

Aftenskolerne – når folkeoplysning bliver til fælles handlekraft

Aftenskolerne har gennem to århundreder bidraget til samfundets sammenhængskraft med løsninger på nogle af samfundets udfordringer. Potentialet er der stadig og behovet er større end nogensinde.

Af Marlene Berth Nielsen, souschef i Fora

Folkeoplysningen har altid været dér, hvor mennesker kan mødes, lære noget nyt og blive klogere på både sig selv og på verden. Men den har også altid været meget mere end det. Gennem tiden har aftenskolerne skabt nye muligheder for mennesker, som ellers stod uden for de almindelige uddannelsesveje. I dag står vi igen ved et sted, hvor både samfund og borgere har brug for den form for dannelse, fællesskab og handlekraft, som aftenskolerne kan skabe.

AFTENSKOLENS SOCIALE MISSION

Aftenskolerne er i dag for mange mennesker først og fremmest forbundet med hobby- og fritidsaktiviteter; kurser i kreative fag, bevægelsesfag, musik- og sprogundervisning. Men pointen med

aftenskolerne skal både nu og historisk findes et helt andet sted. Aftenskolerne er grundlæggende et demokrati- og deltagelsesprojekt.

Fra 1800-tallet og frem fungerede aftenskoleundervisning som en parallel uddannelsesvej for de borgere, der ikke havde adgang til hverken den formelle skole eller til de dannelsesinstitutioner, som var forbeholdt den bedrestillede del af befolkningen. Det var landarbejdere, fabriksarbejdere, kvinder, unge uden skolebaggrund – kort sagt dem, der stod uden for de uddannelses- og deltagelsesmuligheder, som var forudsætningen for at blive en del af det spirende demokrati og folkestyre.

Når vi taler om folkeoplysningens DNA, er det netop idéen om, at alle borgere skal have mulighed for at forstå sig selv, sin tid og sit samfund og derigennem kunne tage del i det. Aftenskolerne er født med en social mission og et sigte på samfundets sammenhængskraft.

ALTERNATIVE LÆRINGSRUM

Siden 1950'erne og særligt efter vedtagelsen af den såkaldte "verdens bedste fritidslov" i 1968 har aftenskolerne, sideløbende med

deres almindelige aftenskoleundervisning, løftet sociale og uddannelsesmæssige opgaver for grupper i samfundet, der stod uden en formel uddannelsesvej.

1960'erne og 70'erne var aftenskolerne for eksempel med til at udvikle både danskuddannelse for udlændinge, specialundervisning for voksne med handicap og ordblindeundervisning. Produktionsskolerne startede som aftenskoleforsøg for unge i 1970'erne, og daghøjskolerne voksede frem som et svar på arbejdsløshed i 1980'erne. Det begyndte som lokale forsøg og projekter, drevet af ildsjæle og lærere, der kunne se behovet hos de grupper af borgere, systemet ikke havde blik for eller løsninger til. Når man ser på historien, er én ting slående: Aftenskolerne har evnen til og mulighederne for at være på forkant, og mange gange har de rakt hånden ud til dem, der stod udenfor.

Fra 1800-tallet og frem fungerede aftenskoleundervisning som en parallel uddannelsesvej for de borgere, der ikke havde adgang til de dannelsesinstitutioner, som var forbeholdt den bedrestillede del af befolkningen. Det var for eksempel landarbejdere, fabriksarbejdere, kvinder og unge uden skolebaggrund.

AFTENSKOLEN SOM FRONTLØBER

I folkeoplysningen handler læring ikke om eksamener, karakterer eller adgangskrav. Det handler om at møde mennesker, hvor de er – og om at skabe rum for nysgerrighed, fællesskab, livsmod og handlekraft. Det er måske netop derfor, aftenskolerne igen og igen har vist sig som fødesteder for nye idéer, nye fællesskaber og nye løsninger. Denne tilgang er ikke blevet mindre vigtig med årene. Tværtimod er der i dag mange, der igen oplever afstand til fællesskaber, uddannelse og demokratiske processer. Her spiller aftenskolerne stadig en helt særlig rolle.

FOLKEOPLYSNINGEN I DAG – NYE UDFORDRINGER, KENDTE STYRKER

Når vi kigger ud i verden – både den nære og den lidt fjernere – står vi overfor en række udfordringer, hvor der igen er behov for, at aftenskolen skruer op for dens evne til at bidrage med løsninger på tidens udfordringer: Den grønne omstilling, den nye sikkerhedssituation, misinformation og et vigende demokratisk engagement er problemer, hvor aftenskolerne kan og bør byde ind.

Mange føler sig overvældede af tidens store udfordringer, men med aftenskolens særlige læringsrum kan vi bidrage til at skabe samhørighed, handlekraft og mod til at deltage. Når folk for eksempel mødes om grøn madlavning, reparation af ting, naturforståelse eller lokale bæredygtighedsprojekter, får klimaet pludselig en jordnær form. Man får både viden og oplevelsen af, at man faktisk kan gøre noget. Når mennesker mødes til kurser, samtaler og debatarrangementer, skabes der lokalt engagement og fælles læringsoplevelser.

45 ROBUSTE MILLIONER

Myndighederne efterlyser et mere robust civilsamfund, og senest er der på finansloven afsat hele 45 millioner kroner til aftenskolernes bidrag til at få borgerne med om bord i forhold til beredskab. Vi kan bidrage både med viden og kurser om beredskab, førstehjælp, krisehåndtering, kritisk tænkning, demokrati og så videre. Men også med noget lige så vigtigt; et sted at tale om dét, der fylder, i trygge fællesskaber. Det er folkeoplysning i sin reneste form. ■

For nylig er der i finansloven blevet afsat hele 45 millioner kroner til aftenskolernes bidrag til at få borgerne med om bord i forhold til beredskab. Aftenskolerne kan bidrage med kurser i alt fra førstehjælp og krisehåndtering til den mere åndelige side af beredskab: kritisk tænkning, demokratiforståelse og sammenhængskraft.

Væk fra individualiseringen og tilbage til fællesskaberne

Af Molly Depenau Christensen, redaktør og kommunikationskonsulent i Fora

Danskernes måde at bruge fritiden på er i forandring. Vi har i de seneste ti års tid gennemgået en periode med et stort fokus på individet og på at "realisere sig selv". Men måske er den fortælling ved at miste sin kraft. For noget bevæger sig lige nu i vores fællesskaber, i foreningslivet og i den måde, vi bruger vores fritid på. Ifølge trendforsker Julia Lahme befinder vi os midt i et historisk skifte.

STØRRE END INDIVIDET

Lahme peger på, at vi skal skrue tiden cirka 15–20 år tilbage for at forstå udviklingen. Dengang herskede en fælles forståelse af, at fællesskab krævede kompromis og dermed også en del underordning. "Vi havde nemmere ved at indgå i fællesskaber, fordi vi var vant til, at fællesskabet var større end individet," siger hun og tilføjer: "Man havde ikke i samme grad ret til at være et individ."

Det er den bevægelse, der siden vendte, og som førte os ind i en periode med markant hyperindividualisering, der tog fart omkring finanskrisen og sociale mediers gennembrud. Men i dag er stemningen en anden. "Vi er faktisk ved at være lidt trætte af den der hyperindividualisering," påpeger Lahme. "Vi er i gang med at genforhandle, hvad det vil sige at være med i et fællesskab. Det er blandt andet derfor, vi ser fremgang i foreningslivet generelt."

DET NYE FÆLLESSKAB

Ifølge Lahme er den mest markante udvikling, at vi ikke længere accepterer gamle skabeloner for deltagelse. Individet skal ikke forsvinde i fællesskabet, men fællesskabet sættes heller ikke over individet. Det skal i stedet nu rumme individet på en anden og ny måde.

Foto: Lahme Kommunikation

”Vi er i gang med en trendbølge, som handler om at finde tilbage til et fællesskab, der forener individet med fællesskabet,” understreger hun. Det betyder, at fleksibilitet, differentiering og plads til forskellighed er blevet centrale værdier, også i foreningslivet. I idrætsforeningerne er det meget synligt, forklarer Lahme: ”Man er for eksempel blevet bedre til at lave differentiering i holdsport i forhold til, hvor meget man har lyst og mulighed for at lægge tid.” Det handler ikke længere om et elitært top/bund-system, men om at skabe rum, hvor mange typer deltagelse kan eksistere samtidig: ”Du kan få lov til at ytre et ønske, og så finder vi et hold, der passer til dig – den mentalitet,” uddyber hun.

Den tendens ser vi også hos voksne, der engagerer sig mere fleksibelt end tidligere. Mange vælger flere, men mindre forpligtende fællesskaber, uden at det af den grund betyder mindre engagement. ”Danskerne har ikke mindre lyst til at engagere sig. De er bare blevet mere nysgerrige og eksperimenterende,” siger Lahme.

*”Jo mere vi bliver digitaliseret,
jo mere får vi brug for kreativitet.
Menneskelig kreativitet eksploderer
på ryggen af AI.”*

Julia Lahme

FRA HVILESTUND TIL IDENTITETSSKABELSE

Fritid er ikke længere primært hvile. Den er udvikling, nysgerrighed og identitetsskabelse. ”Vi har haft en tradition for, at fritiden skulle bruges til at restituere. Det skal den ikke nødvendigvis længere. Fritiden bruger vi nu på at udvikle os” siger Lahme og uddyber: ”Fritiden bliver meget mere sådan en plastisk ting, som du kan bruge til at udleve de sider af dig selv, du ikke har plads til i dit arbejdsliv.”

Det betyder, at voksne mennesker i dag gerne udtrykker deres kompleksitet gennem fritiden. ”Du kan både være målrettet og doven. Du kan både have brug for hård motion og dyb stillestand,” siger hun og peger på, at kombinationerne er blevet en del af identiteten. Derfor kan samme person gå til keramik, frivilligt arbejde og styrketræning i én og samme uge. Og det giver perfekte betingelser for aftenskoler, daghøjskoler og foreninger, der tilbyder vidt forskellige fagligheder og læringsforløb.

KREATIVITETENS COMEBACK I EN DIGITAL TID

En af de mest opsigtsvækkende tendenser er dog kreativitetens stærke tilbagekomst. Ikke som en niche, men som en modkultur til digitalisering og den hastigt fremskredne teknologiske udvikling. ”Kreativitet er en mega trend,” siger Lahme. ”Jo mere vi bliver digitaliseret, jo mere får vi brug for kreativitet. Menneskelig kreativitet eksploderer på ryggen af AI.”

Det betyder, at gamle håndværk oplever en renæssance: ”Sløjd er faktisk opløst. Nu bygger vi sgu det fuglehus, eller et shelter, eller tager loddekolberne frem og laver spækbræt. Det er alle de der 70’er ting, vi er i gang med igen,” fortæller Lahme. For for-

eninger, aftenskoler og højskoler er det en oplagt mulighed. De sidder netop på de miljøer, hvor kreativitet kan udfolde sig håndgribeligt og i fællesskab. Og ifølge Lahme er det ikke kun de ældre generationer, der søger det. ”Spejdersport oplever stigende salg i outdoor gear til unge,” siger hun. Unges interesse for natur, håndværk og konkrete færdigheder er voksende. Som et modstød mod et liv, der er blevet mere skærm-baseret end nogensinde før. Hvordan har kursisterne så ændret sig? Her behøver Lahme kun én sætning for at ramme forskellen.

”Kursisten for 20 år siden var mere tilbøjelig til at lede efter kompetencer, der skulle fylde et kompetencehul ud. Hvor en kursist i dag er mere tilbøjelig til at lede efter kompetencer, der skal få dem til at føle sig mere som menneske.”

FREMTIDEN: KONKRETE PROJEKTER I FÆLLESSKAB

Når Julia Lahme ser fremad, spår hun, at vi vil søge endnu mere mod det håndgribelige. Mindfulness-bølgen er ikke væk, men den vil ikke længere være det, der driver folk mest. ”Alt det, der handler om, at du skal mærke dig selv – det har vi gjort i 15 år,” siger hun. I stedet ser hun, at danskerne søger ind i konkrete, skabende projekter. ”Lær mig at lave en taburet. Lær mig at bygge noget. Lær mig at strikke noget. Lær mig at lave mit eget kaffestel. Man vil gerne bruge et helt efterår på at lære at strikke en sweater.”

Hvad er det moderne menneske dybest set på jagt efter? Lahme svarer uden tøven: ”Et kreativt eller et medskabende rum, hvor man følges ad med andre mennesker. Det kan være en løbeklub, men det kan også være et strikkekursus eller kunsthistorie.” ■

Foto: Simon Klein Knudsen

JULIA LAHME

Julia Lahme er CEO i Lahme Kommunikation, trendforsker, forfatter og bestyrelsesmedlem.

Perspektiver på aftenskoleledelse anno 2025

Hvordan ser arbejdet som skoleleder egentlig ud? Når man er helt grøn, og når man har siddet i stolen i 25 år? Mød fem skoleledere fra Foras foreninger og skoler, der reflekterer over udfordringer, muligheder og fremtidshåb for aftenskolerne.

Af Molly Depenau Christensen, redaktør og kommunikationskonsulent i Fora

Ida Chalmer, 29 år. Har været skoleleder i Fora København, Fora Hvidovre og Fora Rødovre siden 1. november i år.

Mette Kathrine Bloch-Boas, 34 år. Har været skoleleder i Nyborgs Kreative Skole i et års tid.

Michael Sanvig, 61 år. Har været skoleleder i Musikaften-skolen 1748 siden 2000.

Sarah Bruhn, 46 år. Har været skoleleder i Gudbjerg Husflid siden april i år.

Marianne Mortensen, 64 år. Har været skoleleder i Midtfyns Husflid siden 1998.

Ida Chalmer håber, at aftenskolerne kommer til at fylde mere politisk. At vi bliver anerkendt som en aktør, der kan løfte nogle af de opgaver, kommuner og politikere står med, for vi kan faktisk rigtig meget.

HVORDAN BLEV DU SKOLELEDER OG HVAD LAVEDE DU FØR?

Ida: Før jeg overtog skolelederrollen i november, arbejdede jeg i FO-Aarhus i fire år. Først som praktikant, senere som udviklingsmedarbejder. Jeg kender mange af opgaverne fra dengang, men det er alligevel en omstilling at have det fulde ansvar nu.

Mette Kathrine: Jeg blev skoleleder i år ganske kort før jeg skulle på barsel. Jeg motiveres af at skabe og udvikle. Og så elsker jeg ledelse og ville gerne arbejde med fællesskab og kreativitet. Jeg havde set, at skolen søgte en skoleleder og fristen var egentlig for længst overskredet, men jeg tog chancen og sendte en ansøgning. Og så fik jeg det heldigvis. Udover lederjobbet arbejder jeg som selvstændig designer.

Michael: Min baggrund er som klassisk uddannet musiker fra konservatoriet. I 1989 startede jeg som underviser på 1748, dengang skolen stadig hed Den Rytmske Aftenskole. Over tid fik jeg flere opgaver, og i år 2000 blev jeg forstander, så jeg har været leder i over 20 år og har set aftenskoleverdenen forandre sig meget.

Sarah: Jeg overtog stillingen som skoleleder i Gudbjerg Husflid omkring den 1. april i år. Forinden sad jeg to år i foreningens bestyrelse, hvor jeg var med til at udvikle den og forsøge at tiltrække yngre målgrupper. Jeg har altid været aktiv i foreningsarbejde, blandt andet i den lokale gymnastikforening. Ved siden af arbejdet som skoleleder, arbejder jeg fuld tid som efterskolelærer. Jeg oplever overgangen til leder som glidende: En i bestyrelsen tog sig af IT og administration i starten, og jeg overtager opgaverne gradvist med oplæring.

Marianne: Jeg blev skoleleder i 1998. Før det, var jeg aktiv i foreningslivet og med i bestyrelsen i vores husflidsforening. Dengang var jeg 33 år, og der var et ønske om at få yngre kræfter ind. Jeg sagde ja og det har udviklet sig til mange års engagement.

HVAD HAR OVERRASKET DIG MEST VED JOBBET SOM SKOLELEDER?

Ida: Forskellen fra kommune til kommune både i forhold til rammer og kultur. Hvor forskelligt folkeoplysningen bliver prioriteret økonomisk fra kommune til kommune. I Aarhus får de for eksempel et markant lavere tilskud end i for eksempel Hvidovre eller København. Det havde jeg ikke forventet i så høj en grad.

Mette Kathrine: Jeg blev overrasket over, hvor stærk en ”plejer”-kultur der kan være, særligt blandt kursister, men også hos enkelte undervisere. Forandring rører ved tryghed, og selv små ændringer kan skabe modstand. Det kræver tålmodighed og tillid.

Michael: Jeg vil ikke kalde det en overraskelse, men over årene har jeg oplevet min funktion gå fra at være mest kreativ til nu at være mest administrativ. Det var der behov for, så jeg blev nødt til at påtage mig den opgave og det er også okay. I starten kom idéerne, men jeg har erkendt, at jeg ikke kan blive ved med at være den, der får alle de sjove idéer. Det har vi de nye, unge kræfter til.

Sarah: Det er ikke en overraskelse, men for mig er det IT- og administrationsdelen, der er mest overvældende her i starten. Alt er nyt, og jeg går forsigtigt frem.

Marianne: Det overrasker mig ikke, men noget jeg oplever som en stor forandring i aftenskoleverdenen siden jeg begyndte, er hvor stort udbuddet er blevet. Det kan godt være, at det var lige så stort dengang, men så vidste vi det ikke. Vi så kun, hvad der var i avisen eller hvad vi hørte i radioen. I dag kan man jo som kursist nærmest vælge lige akkurat det, man godt kunne tænke sig, fordi udbuddet er så stort.

HVAD OPLEVER DU SOM DE STØRSTE UDFORDRINGER I JOBBET?

Ida: Den største omvæltning har været at gå fra en stor organisation med afdelinger for alting, til selv at være det hele. Jeg skal både kunne lovgivningen om feriepenge, tale med banken og sørge for, at der er lys i undervisningslokalet. Det er sjovt og omskifteligt, men også en omstilling.

Mette Kathrine: Det kan godt være udfordrende at jeg kun arbejder 50 timer om måneden, fordi der reelt set er arbejde til en fuld-tidsstilling.

Siden Marianne begyndte i aftenskolen er udbuddet stødt vokset. Dengang ”så vi kun, hvad der var i avisen eller hvad vi hørte i radioen. I dag kan man jo som kursist nærmest vælge lige akkurat det, man godt kunne tænke sig,” fortæller hun.

Spørger man Michael er det eneste, der kan bære aftenskolerne fremad, at tilbyde et socialt fællesskab omkring folks interesser. ”Uden dét, er der mange andre, der kan gøre det samme som os. Der er ingen grund til at gå til gymnastik eller yoga på en aftenskole, hvis du synes, du får det samme nede i et fitnesscenter.”

Michael: Det sværeste er at finde deltagere, der er motiveret for den langstrakte læring. Hos os er vi fagrettede; du kommer og lærer et fag og man lærer altså ikke at spille guitar på en weekend – det tager tid, tålmodighed og fordybelse. Men vi lever i en tid, hvor mange tror, de kan finde et *quick fix* på YouTube eller få AI til at lave musikken for dem.

Sarah: For mig er det som nævnt IT og administration, der fylder rigtig meget her i starten. Men det er en læringsfase, så det er forventeligt og det hele skal nok komme hen ad vejen.

Marianne: I forlængelse af det jeg sagde om det store udbud, så kan det være en udfordring at brænde igennem, når nu konkurrencen er blevet større. Det tror jeg man gør ved at snakke og snakke og snakke. Det er skrækkeligt, at det er blevet nødvendigt, men jeg skal jo som skoleleder få mit projekt til at være lige præcis dét, man ønsker at være med til.

HVAD PRIORITERER DU HØJEST I DIT ARBEJDE SOM SKOLELEDER?

Ida: Relationsarbejde er noget, jeg tænker meget over og synes er vigtigt. Både i kontakten med undervisere, kursister, kommunen og potentielle samarbejdspartnere. Jeg tror, man kommer langt med gode relationer. Og så avler ét samarbejde typisk flere, hvis det første er gået godt.

Mette Kathrine: Jeg prioriterer at samle på undervisere med god energi og høj faglighed. Jeg synes, de rigtige undervisere er gode repræsentanter for vores skole.

Michael: Socialt og fagligt fællesskab. Det handler ikke bare om undervisning, men om at mødes fysisk og lære sammen.

Sarah: Kontakten til undervisere og kursister og et varieret kursusudbud, der kan favne en bred aldersgruppe og kan være relevant for mange typer mennesker.

Marianne: At snakke med alle. Jeg snakker med alle dem, der kommer. Jeg snakker med alle vores sindssygt dygtige undervisere og spændende foredragsholdere. Og jeg snakker med de gamle, der ringer og gerne vil have hjælp til noget på vores hjemmeside. Dem, der kommer efter et foredrag eller en koncert og fortæller, hvor godt det var. Det er vigtigt for mig at være nær og i kontakt med alle, der er i berøring med vores forening.

HVAD HÅBER DU FOR AFTENSKOLERNE I DE KOMMENDE ÅR?

Ida: Jeg håber, at aftenskolerne kommer til at fylde mere politisk. At vi bliver anerkendt som en aktør, der kan løfte nogle af de opgaver, kommuner og politikere står med, for vi kan faktisk rigtig meget. Jeg håber også, at vi bliver endnu bedre til at udnytte den fleksibilitet, der ligger i folkeoplysningsloven og til at turde udfordre de klassiske formater. Og så håber jeg på mere brugerinvolvering. At vi i højere grad laver aftenskole sammen med folk, i stedet for at lave den for dem. Hvis det er en 80-årig, der står og underviser, så er de 25-årige nok mindre tilbøjelige til at komme til det hold, end hvis de genkender sig selv i underviseren.

Mette Kathrine: Mere fleksibilitet og variation er nøgleord: Kortere kurser, drop-in-tilbud og kreativ formidling. På den måde kan aftenskolerne komme tættere på at ramme mere moderne livsvilkår.

Michael: Først og fremmest håber jeg, at vi, altså aftenskolerne, overlever. Og at der kommer en modbevægelse mod hurtige, overfladiske løsninger og AI. Både musik og håndværk kræver tid, og jeg tror, der er brug for det i en digital tid. Og så synes jeg vi skal væk fra klippekort og onlineundervisning, og det kan vi kun

For Mette Kathrine er mere fleksibilitet og variation nøgleord: "Kortere kurser, drop-in-tilbud og kreativ formidling kan få aftenskolerne tættere på at ramme mere moderne livsvilkår," siger hun.

Sarah drømmer om, at aftenskolerne og husflidsforeningerne i fremtiden bliver en naturlig del af de lokale fællesskaber.

komme ved at tilbyde et socialt fællesskab omkring folks interesser. Det er det eneste, der kan bære os fremad. Uden dét, er der så mange andre, der kan gøre det samme som os. Der er ingen grund til at gå til gymnastik eller yoga på en aftenskole, hvis du synes, du får det samme nede i et fitnesscenter.

Sarah: Jeg drømmer om, at aftenskolerne og husflidsforeningerne bliver en naturlig del af de lokale fællesskaber. At de kan bruges til at mødes omkring kreative, håndværksmæssige og fællesskabende aktiviteter på tværs af generationer. Det må gerne være lige så naturligt at gå til "krea" som at gå til håndbold. Og jeg håber, at flere yngre mennesker vil få øjnene op for de kreative fag.

Marianne: Jeg håber, vi kan nå de unge og sårbare endnu mere. Dem som måske er pressede i skolen. Vi vil så gerne have dem til at mærke den glæde det kan give at arbejde med sine hænder og forsvinde væk i det. Og vise dem, at når de går hjem, så har de lavet noget og det er godt nok i sig selv. Ingen behøver at være perfekt. ■

Indflydelse de næste fire år

Kommunalvalget er overstået. Aftalerne er indgået, borgmesterposterne er fordelt, og kommunerne er i gang med at sammensætte de udvalg, som får betydning mange år frem. Ét af dem er folkeoplysningsudvalget. For alle, der arbejder med aftenskoler og andet folkeoplysende arbejde, er det et centralt udvalg i den kommende valgperiode.

Af Bernhard Trier Frederiksen, sekretariatsleder i Fora

De første måneder efter et kommunalvalg er afgørende. Her bliver fundamentet lagt for kommunens folkeoplysningspolitik. Kommunalbestyrelsen skal ifølge loven vedtage en politik, som beskriver mål og rammer for både aftenskoler og frivilligt foreningsliv. Politikken skal også beskrive samspillet med andre politikområder og borgerinddragelsen. I praksis rådgiver folkeoplysningsudvalget kommunen om dette. Det gælder både målsætninger, fysiske rammer, økonomi og samarbejde mellem foreninger og selvorganiserede grupper. Alligevel er det ikke alle kommuner, der giver området den opmærksomhed, det kræver.

”Vi har ikke diskuteret kommunens folkeoplysningspolitik”, fortæller Bibi Blenker fra Kreativ Fritid Juelsminde, som netop afslutter en periode i Hedensted Kommunes folkeoplysningsudvalg. Hun mener, at en diskussion ”kunne have været oplagt”, blandt andet i forhold til ”at finde en løsning på bibliotekernes konkurrenceforvridende gratis arrangementer”.

DEN OVERSETE LILLEBROR

Folkeoplysningspolitikken er som det videns- og idégrundlag, kommunens støtte hviler på. Den retfærdiggør udgifter til undervisere, trænere, lokaler og faciliteter. Trods det bliver politikken ofte behandlet som lillebroren til kommunens kultur- og fritidspolitik.

Københavns Kommune er et eksempel. Her rummer folkeoplysningspolitikken både egne mål og understøttende opgaver. Udvalget skal blandt andet bidrage til investeringsplaner, fondsprojekter, planlægning af idrætsfaciliteter og internationale borgeres adgang til kultur og fritid. Udvalget skal desuden bidrage til arbejdet med at introducere børn og unge til byens fritidstilbud gennem daginstitutioner, skoler og klubber. Med andre ord. Opgaven er langt bredere end mange tror.

DEN PRAKTISKE INDFLYDELSE I HVERDAGEN

Folkeoplysningsudvalget har også en meget konkret opgave. Udvalget fordeler kommunens tilskud til aftenskoler, idrætsforeninger og øvrige folkeoplysende aktiviteter. Det skaber indimellem uenigheder, både mellem aftenskoler og idrætten og internt mellem aftenskolerne. Hvis midlerne er begrænsede, kræver en forhøjelse til én skole som regel en nedgang til en anden. Flere kommuner løser dette ved at fastlægge klare og objektive retningslinjer for, hvornår en skole kan få flere midler. Det giver ro, bedre samarbejde og mere gennemsigtighed.

Medlemmer af folkeoplysningsudvalget vælges typisk lige efter kommunalvalget for en fireårig periode. Modellerne varierer, men

de fleste udvalgs sammensætning afspejler både politikere og repræsentanter fra de folkeoplysende miljøer.

På Bornholm sidder der for eksempel to politikere, to repræsentanter fra aftenskolerne, tre fra idrætsforeningerne, tre fra det øvrige foreningsliv og én valgt af handicapforeningerne. I Hedensted er der kun én plads til aftenskolerne og flere til idrætten.

”Det skyldes, at antallet af idrætsklubber er meget større end antallet af aftenskoler”, siger Bibi Blenker, som har udfyldt aftenskolerens ene mandat i den forgangne periode.

Fælles for alle kommuner er, at man kun får indflydelse, hvis man stiller op og bliver valgt.

ULØNNET MEN AFGØRENDE

Udvalget mødes typisk fire til seks gange om året. Der følger læsning og forberedelse med, og arbejdet er ulønnet. Til gengæld kan den indflydelse, man får være afgørende. En plads ved bordet kan få betydning for den enkelte forening og for udviklingen af folkeoplysningen i kommunen.

Lovgivningen placerer udvalget centralt. Kommunalbestyrelsen skal sørge for, at det folkeoplysende arbejde bliver inddraget i alle beslutninger, der har generel betydning for området. Det gælder både folkeoplysningspolitikken, budgetterne og reglerne for tilskud. Derfor skal udvalget have repræsentation fra de dele af området, som kan få støtte efter loven.

Alt dette gør folkeoplysningsudvalgene til et vigtigt omdrejningspunkt for foreninger og aftenskoler. Det er her, man kan præge både rammer, økonomi og den overordnede politiske retning. Indflydelsen er reel og mærkbar i hverdagen. ■

Bibi Blenker fra Kreativ Fritid Juelsminde er medlem af Folkeoplysningsudvalget Hedensted kommune. Hun mener, at en diskussion i udvalget om folkeoplysningspolitik kunne have været oplagt, blandt andet i forhold til at finde en løsning på ”bibliotekernes konkurrenceforvridende gratis arrangementer”.

Korsør-frisen viser, hvordan lokale samarbejder, kan styrke både forening og by.

Af Molly Depenau Christensen, redaktør og kommunikationskonsulent i Fora

Da Korsør skulle markere sit 600-årsjubileum, blev aftenskolen Kreativ Fritid Korsør gennem nogle af deres keramikundervisere inviteret ind i et større samarbejde om at skabe en keramisk frise. For projektets leder Bodil Nielsen blev det begyndelsen på et omfattende forløb, hvor frivillige, undervisere, keramikere, skoleelever og borgere med særlige udfordringer deltog.

Bodil beskriver projektet som et sted, hvor flere miljøer mødte hinanden, og hvor samarbejdet i sig selv blev en væsentlig del af arbejdet. Inspirationen opstod, da Bodil på en rejse så en keramisk vægfrise ved Mosel-floden, der fortalte den lokale historie. Hun tog idéen med hjem, velvidende at hun ikke selv kunne modellere ler, og projektet blev derfor afhængigt af, at andre trådte ind med deres faglighed. To af aftenskolens undervisere, der i forvejen havde kontakt til lokale keramikere, samlede en gruppe, som snart nåede 18 deltagere.

Fra starten voksede projektet til et bredt samarbejde, hvor både erfarne kunsthåndværkere, keramikere og deltagere uden tidligere erfaring fik plads til at deltage. Foreningen fik i processen nye relationer, både til det lokale keramikmiljø og til borgere, som ikke tidligere havde haft kontakt til foreningen.

Arbejdsprocessen blev organiseret med en tydelig struktur, så alle kunne bidrage efter evne. En grafiker udarbejdede en skitse i fuld størrelse, som deltagerne kunne forholde sig til. "Fundamentet skulle være i orden," siger Bodil. "Hvis man bare begynder at modellere uden at have noget klart at arbejde ud fra, og man er så mange på én gang, så går det simpelthen ikke."

Skitsen blev delt op i felter, så hver person vidste præcist, hvilken del de skulle modellere. Det gav ro og overblik i et projekt, hvor mange arbejdede samtidig.

Undervejs blev børn fra SFO'en, elever fra FGU og en lokal netværksgruppe også inddraget. De fik deres egne sten at modellere, og det gav dem et konkret ejerskab, samtidig med at foreningen fik indblik i målgrupper, som ellers kan være svære at nå.

Bodil oplever, at mange af dem, der deltog, nu har fået en naturlig tilgang til foreningen og dens aktiviteter. Fællesskabet i projektet gjorde også, at deltagerne tog over for hinanden, når nogen havde svært ved at nå deres del på grund af arbejde eller studier.

Frisen viser en række genkendelige steder i Korsør: Kongegården, fæstningstårnet fra det tidligere slot, Revhuset ved revspidsen, et ældre fyr og motiver fra middelalderens færgfart. Projektgruppen og keramikere med kendskab til byen stod for udvælgelsen. Bodil fortæller, at borgere allerede stopper op og peger motiverne ud, når de går forbi. Genkendeligheden har været vigtig, fordi frisen skal fungere som et visuelt byportræt i et område, hvor kommunen arbejder med nye planer for havnefronten.

Foreningen har fået meget ud af at være en del af projektet: Nye samarbejdspartnere, større synlighed og erfaring med at organisere et større fælles projekt. Bodil oplever også, at der er opstået et netværk mellem forskellige fagligheder, som gør det lettere at samle grupper til fremtidige opgaver. Internt i foreningen har arbejdet skabt en ny energi, fordi mange har været med til at løfte en fælles opgave.

På spørgsmålet om, hvad andre foreninger kan lære af projektet, peger Bodil på, at man ikke behøver at kunne alt selv. "Det er helt centralt at invitere andre ind, fordi det styrker både processen og resultatet," understreger hun. Hun fremhæver også værdien af at

sige ja til projekter, hvor man ikke fra starten kender alle løsningerne. Erfaringerne fra Korsør viser, at man undervejs finder de metoder, der fungerer, og at samarbejde kan åbne døren til nye relationer i byen.

Der er allerede nye projekter på vej. Keramikkerne holder fast i samarbejdet, og børnekaklerne fra et tidligere forløb ser ud til at få en fast plads i byen, efter at lokale politikere har vist interesse.

Bodil vurderer, at aftenskolen gennem projektet har vist, at den kan være en aktiv del af byens udvikling, og at det giver god mening for foreningen at engagere sig i større samarbejder på tværs af borgere, institutioner og lokale aktører. ■

Frisegruppen: Fra starten voksede projektet til et bredt samarbejde, hvor både erfarne kunsthåndværkere, keramikere og deltagere uden tidligere erfaring fik plads til at deltage. Foreningen fik i processen nye relationer, både til det lokale keramikmiljø og til borgere, som ikke tidligere havde haft kontakt til foreningen.

Håndværksprojekt løfter unges trivsel

17 ud af 27 unge oplevede forbedret trivsel, selvom forløbet kun bestod af to ugentlige timers aktivitet. Resultaterne peger på øget trivsel hos mange af de unge, men målingerne skal ses som en del af et samlet billede, understreger Anne Kirketerp.

Af Louise Wulff Andersen, udviklingskonsulent i Fora

Kan håndarbejde og håndværk gøre en forskel for unge folkeskolelever, der oplever tegn på mistrivsel? Det satte Fora sig for at afprøve med projektet Gå til håndværk. Projektets resultater og tilbagemeldinger fra de deltagende foreningers undervisere peger på, at Foras foreninger har rigtig meget at tilbyde de unge, der af og til har det svært. Håndværket giver dem en tiltrængt pause, et pusterum i hverdagen og tilbyder dem mulighed for fordybelse og flowtilstand – alt sammen noget, der er rigtig godt for vores mentale trivsel.

DET SVÆRE SKOLESAMARBEJDE

Kernen i projektet var at afvikle forløb i håndarbejde eller håndværk for unge i 7.-9. klasses-alderen, bygget op omkring principperne i Anne Kirketerps craft-psykologi. Centralt for projektets rekrutteringsstrategi var etablering af samarbejder med folkeskoler og lærere, der skulle udvælge de elever, de mente var i målgruppen. De unge skulle udvise tegn på mistrivsel i en eller anden grad, for eksempel ensomhed eller begyndende skolevægning.

Det viste sig dog at være sværere end som så at få etableret kontakt til skolerne for to af de deltagende foreninger i projektet. En af dem var Daghøjskolen Kompetencehuset, der ellers fra starten var meget optimistiske omkring rekrutteringen. De vidste nemlig, at de lokale skoler havde unge med trivselsudfordringer, som de forsøgte at håndtere. Forstander Nis Peter Nissen fortæller, at de alligevel kun fik få tilbagemeldinger fra skolerne. "Skolerne måtte faktisk ikke engang dele information om projektet på Aula, da de

ikke må reklamere for eksterne tilbud," fortæller Nis, der dog ikke gav op og til sidst fik stablet et mindre hold på benene. "Vores erfaring er, at folkeskolen virker enormt presset og at skoleledelse og lærere ikke altid har overskuddet til at gå i dialog med eksterne partnere. Så det tager tid og fremover skal udviklingsarbejdet måske ske i tættere samarbejde med især klasselærerne. Men udfordringen er stadig at få hul igennem," slutter han. Verninge Husflid, der også var med i projektet, oplevede samme rekrutteringsudfordringer. Trods mange forsøg og en ellers interesseret skoleleder, lykkedes det dem ikke at få rekrutteret nok unge. Foreningen valgte til sidst at forlade projektet, da de brugte for mange ressourcer på at få holdene op at stå.

Disse udfordringer har været en stor overraskelse for projektmedarbejderne i Fora og deraf en tydelig læring for alle i projektet; vor svært og ressourcekrævende det kan være at etablere et samarbejde med folkeskolerne.

ET FRIRUM FRA BØGER OG SKOLE

Ullerslev Husflid, der var den tredje og sidste forening i projektet, havde i forvejen et velfungerende og mangeårigt samarbejde med den lokale skole. Formand i Ullerslev Husflid, Niels Jacobsen, fortæller, at skolen hurtigt kunne se sig selv i projektet og havde flere elever, som de mente kunne have gavn af at gå til håndværk. "Skolen har flere elever som er skoletrætte og har brug for et frirum i løbet af skoledagen. Et frirum til at lave noget andet end at kigge i en bog – komme ud og bruge deres hænder," fortæller Niels og fortsætter: "Det frirum kan de få hos os og dét har skolen set. Så rekrutteringen var ikke et problem her."

Foreningen havde tidligere udbudt forløb i skoletiden og det var derfor oplagt at lægge forløbene delvist i skoletiden. På denne måde skulle Gå til håndværk heller ikke i konkurrence med andre fritidstilbud efter skole.

ØGET TRIVSEL HOS 17 UD AF 27

Projektet er inspireret af feltet craft-psykologi, der er udviklet af håndarbejds lærer og ph.d. i psykologi, Anne Kirketerp, der også har været ekstern konsulent på projektet. De undervisere, der skulle stå for forløbene, deltog indledningsvist på et opkvalificeringskursus hos Kirketerp, for at de kunne tilrettelægge forløbene med fokus på ro, fordybelse og flow. For at undersøge udviklingen i de unges selvvalgte trivsel, brugte vi i projektet trivselsmålingen WHO-5 på første og sidste mødegang.

Resultaterne viser, at der for 17 af de 27 unge har været en positiv udvikling af trivslen. For 12 af dem er udviklingen så stor, at den inden for måleværktøjet anses som signifikant. De resterende målinger viser enten ingen eller sågar en nedgang i trivslen, hvor det for to af de unge er signifikant. Det skal understreges, at de unge gennem hele forløbet har haft tæt kontakt til underviserne og der har også været en løbende forældrekontakt, så de unge ikke er blevet overladt til sig selv.

Kirketerp er positiv overfor resultaterne, da en af målsætningerne var at fremme trivslen for mindst halvdelen af de unge. Anne Kirketerp understreger dog, at målingerne naturligvis ikke kan stå alene: "WHO-5-resultaterne er flotte, men det vigtigt at have før øje, at der i dette projekt er tale om en ret lille intervention, da de unge kun skulle mødes to timer om ugen," fortæller Anne Kirketerp. Hun nævner, at WHO-5 er en god og overordnet model for mål af trivsel, men at den ikke bør stå alene. Derfor er det vigtigt at medtage underviserens positive tilbagemeldinger samt den efterspørgsel, der har været fra de unge og deres forældre på muligheden for at fortsætte efter forløbene sluttede. Det viser, at forløbene har skabt en positiv forskel: "Den store udfordring for mange unge er deres indre selvkritik og oplevelse af, at de er forkerte. Men når du er optaget af for eksempel at sidde med en klump ler, så kræver det din fulde opmærksomhed. Det kan få egoet til lige at trække sig lidt og bare være med kroppen," fortæller Anne Kirketerp. I Ullerslev har underviserne arbejdet meget med at skabe grounding og

ANNE KIRKETERPS CRAFT-PSYKOLOGI

Craft-psykologi er et begreb udviklet af psykolog og håndarbejds lærer Anne Kirketerp, som undersøger, hvordan håndværk og håndarbejde påvirker vores psyke og trivsel. Den beskriver de psykologiske mekanismer

bag kreative, *hands-on*-aktiviteter og viser, hvordan disse kan fremme mental sundhed, skabe flow og modvirke mistrivsel gennem fordybelse og en tilstand af *flow*.

WHO-5 TRIVSELSINDEKS

WHO-5 er et kort spørgeskema med fem spørgsmål, der måler en persons selvrapporterede trivsel og velbefindende over de seneste to uger. Det bruges som et enkelt, pålideligt mål for mental trivsel i både sociale og sundhedsmæssige indsatser og kan anvendes til før- og eftermålinger af trivsel, men er ikke et diagnostisk redskab i sig selv.

ro for de unge. For eksempel på keramikforløbet, hvor de hver gang begynder med en åndedrætsøvelse, der får dem til at slappe af og slippe dagen. Dette er ifølge Anne Kirketerp en rigtig god måde at skabe en forudsætning for den senere fordybelse i håndværket: "At man lige kommer til stede i sin krop, det er dét det hele handler om. At komme hjem i sig selv og være med det, der er," afslutter hun.

ULLERSLEVS UNGE VIL GÅ TIL HÅNDVÆRK!

På grund af efterspørgslen oprettede Ullerslev fortsætterhold for gengangere uden for projektets rammer i både foråret og efteråret 2025. Og nu har foreningen fundet en ny model for, at Gå til håndværk kan leve videre de kommende år. De er nemlig indgået et nyt samarbejde med skolen, hvor der udbydes forløb for udvalgte elever i 7. klasse over de næste to år. Dette finansieres blandt andet ved sponsoraftaler med lokale erhvervsdrivende, der støtter en ung for en sæson eller to. "Vi havde en elektriker nede i foreningen for at lave noget arbejde. Han spurgte ind til alle de unge, der stod i skoletiden og drejede træ og så faldt vi i snak om projektet. Så spurgte vi, om han ikke ville sponsorere en ung. Og sådan kom det i stand og siden har vi fået flere lokale med," fortæller Niels.

Gå til håndværk blev støttet af Kulturministeriets udviklingspulje til lokal folkeoplysning og Foras udviklingspulje. ■

Ullerslev Husflidsforening havde i forvejen et stærkt samarbejde med den lokale skole, og det gjorde det let at nå de elever, der havde brug for et frirum og for noget andet end skolebøgerne.

Fem tips til gode videoer

Du behøver ikke dyrt udstyr eller en masse forberedelse for at lave gode videoer. Med få enkle greb kan din smartphone blive et effektivt kommunikationsværktøj.

Af Kasper Elkjær, kommunikationskonsulent i Fora

1. LÆR DIT UDSTYR AT KENDE:

De fleste af os optager video med vores smartphones, men det betyder ikke, at vi nødvendigvis tænker på dem som de filmkameraer, de sagtens kan bruges som. Derfor er det en virkelig god idé at undersøge hvad din telefon kan og hvilke muligheder den har i forhold til at optage video. Når du har gjort det, er det en god idé at øve sig i at optage videoer, så du har en bedre forståelse for, hvor kraftfuldt et stykke udstyr, du faktisk går rundt med i lommen.

2. TÆNK OVER HVILKET FORMAT DU OPTAGER I:

I langt de fleste tilfælde, vil det give mest mening at optage i det, der kaldes 16:9-format – 16 bredde; 9 højde – det samme som du ser på fjernsynet derhjemme. Men det er ikke et godt format, hvis du gerne vil bruge din video på sociale medier, da de fleste vil komme til at se din eller foreningens video på deres telefon. Og dér vil 16:9 ende med at blive en lille flad video, som ikke bare er svær at se; algoritmerne vil også straffe dig for at bruge det. Løsningen? Vend din smartphone 90 grader og optag videoen i 9:16-format i stedet. Laver du derimod din video til jeres hjemmeside, så vil 16:9 (altså den horisontale udgave) være det helt rigtige at bruge.

3. LYDEN ER VIGTIGERE END DU TROR:

De mikrofoner der sidder på vores smartphones, kan variere gevaldigt i kvalitet. Og det er altid ærgerligt at optage en god video for så at opdage, at det er umuligt at høre, hvad der foregår, på grund af baggrundsstøj eller lignende. Lav derfor en række prøveoptagelser, hvor du optager i forskellige lydlige omgivelser, altså både et sted med ro, et sted med folk, der taler lidt i baggrunden og et sted hvor der er en masse baggrundsstøj. På den måde lærer du, hvordan det lydlige resultat vil ende med at være, når du skal til at optage "rigtige" videoer. Det kan for eksempel være nødvendigt at flytte ind i et andet lokale, hvis du skal optage en person, der fortæller om noget. Eller i sidste ende, kan du måske konkludere, at det vil være nødvendigt at købe en dedikeret mikrofon, da dén, der er i din telefon, ganske enkel ikke er god nok.

4. VÆR OPMÆRKSOM PÅ LYSET:

Lys er en essentiel brik i de billeder vi optager. Derfor er det vigtigt at gøre hvad du kan, for i det mindste at undgå dårlig belysning. Det kan for eksempel være såkaldt modlys, hvor du prøver at filme en person med en kraftig lyskilde bag dem – udendørs kunne det være solen; indendørs kunne det være dagslys gennem vinduer. Prøv at filme enten dig selv eller en medhjælper i forskellige lyssætninger, både indendørs og udendørs, steder med meget lys og lidt lys. Ved at indstille eksponeringen, som langt de fleste kameraer har, eller ved at vende en bordlampe til at lyse op ad en væg, er det muligt at ændre dårlig belysning til okay belysning.

5. HUSK AT OPTAGE MED KAMERAET I DEN RETTE VINKEL:

Kameraet vi bruger til at optage, vil være seeren af videoens perspektiv, og derfor er det vigtigt, at være opmærksom på, hvilken vinkel vi filmer i. Vinklen er nemlig med til at definere seerens opfattelse af det vi optager, som regel på et helt ubevidst niveau. Optager vi for eksempel en person lidt oppefra, så seeren ser ned på vedkommende, vil det give en oplevelse af, at personen er svag. Omvendt kan en person opfattes som mere magtfuld, hvis vi ser dem nedefra. En god huskeregel er derfor at holde kameraet i øjenhøjde med den person man filmer. ■

Stort & småt

45. MILLIONER TIL FOLKEOPLYSNING OG BEREDSKAB

I den nye finanslovsaftale for 2026 har regeringen og Det Konservative Folkeparti sat penge af til, at oplysningsforbundene kan udvikle kurser, der styrker den borgernære indsats på beredskabsområdet. Der afsættes 20,0 mio. kr. i 2026, 15,0 mio. kr. i 2027 og 10,0 mio. kr. i 2028 til tilskud til folkeoplysningsforbund. Midlerne kommer i tillæg til den afsatte ramme på 500,0 mio. kr. årligt i 2026-2029.

Fora er glade for prioriteringen og har allerede fokus på emnet; læs for eksempel vores forrige nummer, der havde temaet **Åndelig oprustning**

WORKSHOPDAG TIL JANUAR

Den 31. januar 2026 inviterer Fora til Workshopdag – denne gang med fokus på samarbejdet mellem kommune og folkeoplysende foreninger.

Formiddagen byder på oplæg fra tre kommunale ledere, der deler erfaringer og gode råd til, hvordan man som forening kan spille sig på banen lokalt. Om eftermiddagen venter en række spændende workshops om alt fra AI og Canva til beredskab og aktiviteter for sårbare målgrupper – dagen rundes af med netværkstapas. Vi håber at se rigtig mange af Foras medlemmer!

Sted: Hornstrup Kursuscenter i Vejle

Tid: lørdag den 31. januar kl. 10-19

25.000 TIL ET GRØNT PROJEKT?

Går du eller nogen i din forening med en grøn idé, som kan realiseres med en anden folkeoplysende aktør, som for eksempel en efterskole, et museum eller det lokale bibliotek? Så kan I nu søge 25.000 til at realisere ideen hos DFS, som er tovholder for folkeoplysningspartnerskabet under UBU (Uddannelse for Bæredygtig Udvikling). Læs mere på DFS' hjemmeside [her](#)

JULEFERIE

Sekretariatet går på juleferie fredag den 19. december og er tilbage igen mandag den 5. januar 2026. Til meget akutte IT-nødstilfælde vil der være nødsupport på support@fora.dk. Mindre akutte henvendelser bliver behandlet efter ferien. Vi ønsker jer en glædelig jul og et rigtig godt nytår. På gensyn i det nye år.

FORA STRIBEN

Trekanten fra 1989 – et kompas, der stadig peger fremad

Af Torben Dreier, formand for Ældre Sagen Aarhus

Nogle modeller overlever langt længere end dem, der tegnede dem. Sådan har jeg det med den trekant, jeg lavede i 1989 – lige inden Folkeoplysningsloven ændrede hele vores felt. Den var tegnet med en blyant på et stykke papir, men den rummer stadig kernen i folkeoplysningen. Og måske er det netop derfor, jeg vender tilbage til den igen og igen.

”For dyb læring kræver nærvær – ikke hastværk.”

Torben Dreier

I trekantens spids skrev jeg **fordybelse**. Dengang var det ordet, der bedst beskrev, hvad folkeoplysning kunne, som ingen andre steder kunne: give mennesker ro, tid og rum til at fordybe sig sammen. Det gælder stadig. For dyb læring kræver nærvær – ikke hastværk.

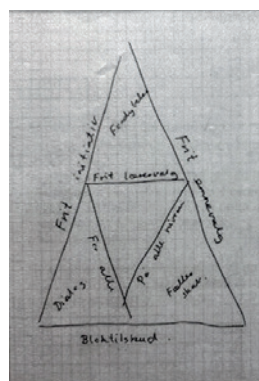
På venstre side står **frit initiativ** og **for alle**. Folkeoplysningen blev født af mennesker, der tog initiativ, før nogen spurgte dem om lov. Og det var altid for alle – ikke ud fra sociale skel, uddannelse eller baggrund. Det folkelige var ikke en målgruppe; det var et princip. Det er det stadig.

På højre side skrev jeg **på alle niveauer** og **frit emnevalg**. De to begreber udtrykker en frihed, som få andre uddannelsesformer rummer: at man kan starte hvor som helst, og man kan lære om det, der giver mening i ens eget liv. Der er plads til både nybegynderen og den erfarne, og til alt fra filosofi til håndværk. Det brede spænd er en styrke – og en del af årsagen

til, at folkeoplysningen bliver ved med at være aktuel. Midten af trekanten er bundet sammen af ét ord: **dialog**. Det er relationen mellem underviser og deltager, mellem deltagerne indbyrdes og i virkeligheden også mellem fortid og nutid. Folkeoplysningen bygger aldrig på envejskommunikation. Den lever i det felt, hvor vi lytter, spørger, deler og vokser i fællesskab.

Og nederst – som fundament – står **bloktilskud**. Det var den økonomiske ramme før lovens ændringer, men mere end det var det en politisk anerkendelse af, at frie og lokale fællesskaber er værd at investere i. Uden bloktilskud havde mange af datidens initiativer aldrig fået luft under vingerne.

Når jeg ser på modellen i dag, kan jeg se, at den beskrev mere end sin samtid. Den beskrev en måde at forstå mennesker på. For selv om lovgivning, økonomi og institutioner har ændret sig, står de otte begreber stadig som pejlemærker: fordybelse, dialog, frit emnevalg, fællesskaber, frit initiativ, for alle, på alle niveauer – og et samfund, der bakker det op.

Trekanten er gammel. Men værdierne er fri-ske. Og måske er det netop derfor, den stadig peger fremad. ■